

BESZÁMOLÓ

A BONCHIDAI FALUKUTATÁSRÓL

Bandár Márton (Szegedi Egyetem, Szegedi Szakkollégium)
Eranus Eliza (Budapesti Corvinus Egyetem)
Gáll Zoltán (Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem)
Gergely Orsolya (Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem)
Kiss Ágnes Orsolya (Budapesti Corvinus Egyetem)
Kovács Zsuzsa (Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem)
Letenyei László (kutatásvezető, Budapesti Corvinus Egyetem)
Szathmári Milán (Budapesti Corvinus Egyetem)
Szűcs Nóra (Budapesti Corvinus Egyetem, Széchenyi István Szakkollégium)
Tamás Ervin (Kolozsvár, Babeş-Bolyai Tudományegyetem)

A következőkben olvasható írások nem tudományos publikációk, hanem amolyan első kutatási jelentések a terepről. Az válogatás kétségkívül színes. Az írások között élménybeszámolók, élményközeli tereptapasztalatok, az első eredmények feldolgozására törekvő szaktanulmányok és további terepmunkákon alapuló elemzések egyaránt találhatóak. Közzétételükkel elsősorban az volt a cél, hogy a szakkollégista és egyetemista olvasóközönség lássa, milyen eredmények süllhetnek ki abból, ha harminc társadalomkutató-palánta hallgató egy hétig terepgyakorlatozik valahol. Reméljük, hogy az idej terepmunkások között lesznek olyanok, akik elmélyültebb önálló terepmunka és kiterjedtebb szakirodalomolvasás révén továbbdolgozzák majd jelen írásaikat valódi tudományos publikációvá, akár jelen lap, akár más folyóirat számára. Azt is reméljük azonban, hogy későbbi munkájuk során sem fog elveszni az idej terepgyakorlat legnagyobb értéke: az élményközeli¹ hozzáállás. A nemzetközi együttműködésben megvalósított bonchidai kutatótábor jövőre remélhetően Ördögösfüzesen, később más mezővárosi településeken folytatódik.

Kétezerhárom novemberében harminc egyetemista és fiatal oktató utazott le Bonchidára és Válaszútra, hogy a településeken társadalomtudományos terepgyakorlatot végezzenek. A csoport egy jelentős egyetemközi (és nemzetközi) összefogás révén valósult meg: a kutatásban a Budapesti Corvinus Egyetem (azaz a volt Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem), a Sapientia Egyetem csíkszeredai kara, a kolozsvári Babeş-Bolyai és a Szegedi Tudományegyetem, továbbá a Max Weber, Széchenyi, a Szegedi és Rajk Szakkollégiumok hallgatói és oktatói vettek részt. A terepmunkákat a BKÁE

Szociológia és Szociálpolitika tanszéke támogatta. Kutatásvezetők Szántó Zoltán (dékán) és Letenyei László, illetve a Szegedi Egyetem részéről Rácz Attila, Kolozsvárról Geambaşu Réka voltak. A résztvevők nevei és a kutatási tervek a kutatás honlapján olvashatók: www.bkae.hu/antropologia/bonchida. A kutatás az akkor szerkesztés alatt állt Településkutatás c. könyvre épült (Letenyei, 2004²), előképe a Csíkszeredai András vezetésével 1992–95 között, Szatmár térségben végzett vizsgálat volt (Borsos-Csíkszeredai-Letenyei, 1999³).

A hallgatók többsége szociológiai, antropológiai vagy közgazdasági tanulmányokat végez. A vizsgálat – a hallgatók érdeklődésének megfelelően – interdiszciplináris kutatási módszereket alkalmazott. Nem volt előzetes, közös kutatási terv: minden hallgató önálló tervvel jelentkezett a táborba, majd a helyszínen az egymáshoz hasonló érdeklődésűek kisebb csoportokat alkottak, és közös kutatási terveket dolgoztak ki. Összesen hét különböző projekt fogalmazódott meg, köztük társadalmi rétegződés, romológiai vizsgálat, nyelvhasználat, helyi gazdaság és önkormányzati gazdálkodás. A kutatási tervek közös vonása volt, hogy az eredmények hasznosíthatók legyenek a település jövője, konkrétan a településfejlesztési koncepció elkészítése szempontjából. A kutatás eredményeit, azaz egy hosszú távú fejlesztési koncepció vázlatát felajánlottuk az önkormányzat részére.

A kutatótábor nem burkolt célja volt a kapcsolatépítés: fontosnak tartottuk, hogy a résztvevőknek jó kapcsolata alakuljon ki a „tereppel”, azaz a bonchidai (és környéki) emberekkel, illetve a különböző szakokon és egyetemeken tanuló hallgatóknak egymással. Közhelyszerű, hogy a terepmunka első szabálya, hogy mindenki érezze jól magát; azaz mind a kutatók, mind a kutatótábor jó hangulatban vegyenek részt az együttműködés-

ben. Hogy ez mennyire sikerült – arról árulkodik jelen válogatás első írása, egy élménybeszámoló, Bandár Márton tollából.

Adatgyűjtésünkben eleinte főleg résztvevő megfigyelésre támaszkodtunk, majd interjúztunk, statisztikai adatokat szereztünk be, végül kérdőívet szerkesztettünk, és végrehajtottunk egy próbakérdéskérdést. A jelen válogatásban található egyik írás (Szűcs Nóráról) azt világítja meg, milyen gazdag információforrás lehet az utólagos adatfeldolgozás során a résztvevő megfigyelés legfontosabb kelléke, a terepmunka napló. Gergely Orsolya írása ezzel szemben arra hívja fel a figyelmet, hogy a statisztikai adatok megszerzése gyakran szintén a terepmunkához hasonló, „terepközeli” hozzáállást igényel.

A megfigyelések és az interjúk adatai alapján mentális térképet szerkesztettünk, felvázoltuk a települések társadalmi „rétegződését” a helyben érvényesnek tartott kategóriák alapján, és elkészítettük a településfejlesztési koncepció első vázlatát, egy SWOT elemzést. Jelen válogatás az elemzések alapján készített rövid szaktanulmányokat, illetve a terepmunka tavaszi folytatásaként született, politikai mező jellegzetességeit bemutató tanulmányokat tartalmazza, Eranus Eliza, Gáll Zoltán, Tamás Ervin, Kis Ágnes, Kovács Zsuzsa és mások tollából.

A tanulmány végén a településekre vonatkozó néhány fontosabb statisztikai adat található – a Gergely Orsolya tanulmányában bemutatott források alapján.

A magyarországi olvasó számára fontos megjegyzés: a román közigazgatás eltér a romántól, ezért jelen tanulmány is átveszi az erdélyi magyar nyelvben meghonosodott „község/falu” megkülönböztetést. A község az önkormányzatot jelenti, és több település (falu) tartozhat egy önkormányzathoz. A terepmunkát egy közigazgatási egységben, Bonchida községben végeztük, mely 4 települést ölel fel: Válaszút, Bonchidát, Gyulatelkét és Marokházát. A polgármesteri hivatal Bonchidán található.

Bonchida – élménybeszámoló. Készítette Bandár Márton.

Úgy kezdődött az egész, hogy elindultunk innen is, meg onnan is, jöttek Budapestről, Szegedről, és persze Kolozsvárról. Jó sokan gyűltünk össze, lehettünk harmincan, tapasztalatot szerezni, gyakorlatra szert tenni, megkóstolni a bonchidai pálinkát. Mindenből jutott bőven.

Szegedről hárman vágunk neki az útnak, egy nap késéssel, és amikor megérkeztünk a válaszúti Kallós-kúriába, a szálláshelyünkre, senkit nem találtunk a házínénin kívül, aki háromszor elmondta, hogy hol kutat a banda, de egy szavát nem értettük, úgyhogy elindultunk egy irányba, amerre mutatott. Olyan helyeken autóztunk a Ladával 30 kilométert, ahol a Carpati-trophy-t simán meg lehetne rendezni: kibelezett rozsdás traktor az út közepén, szlalomozás a kátyúk között fél órán keresztül, elfogy az aszfalt, aztán újrakezdődik. Végül feltűnt egy városka, és felujjongtunk, hogy igen, megvan az igazi hely, ahol kiélhetjük magunkat, és mennyire jó, biztos a többiek is itt vannak, és már a TDK-dolgozatukat írják szocio-prózában. Traktor a lerobbant főtéren (úgy tűnik, ez egy elmaradhatatlan kelék errefelé), a kocsmában, ami valamikor kultúrház lehetett,

tyúk kapargált a pult mellett, amihez majdnem hozzáragadtunk, miközben kikértük a rendkívül finom kávéinkat. Persze senkit nem találtunk a helyi arcokon kívül, így visszamentünk újabb másfél óra szenvedés árán a szálláshelyre.

Másnapról már Bonchidán garázdálkodtunk, kiindulópontként és az esti találkozó helyszínéül természetesen a kocsmát jelöltük ki, ahol jó diákokhoz méltóan elég sokat tartózkodtunk. Szerintem a helyiek el nem tudták képzelni, mit keresünk mi köztük. Hogy milyen lehet szociológusnak lenni, azt az ot-taniak közül senki nem tudta (mi sem nagyon), meg egyébként is inkább úgy néztünk ki, mint valami vendéglátóipari egységkommandó – tömeges megszállás, füstbeburkolt mértéktelen fogyasztás, hirtelen távozás. De voltak ezen kívül is érdekes dolgok arrafelé. Sajátos állattartási mód fedezhető fel a bonchidai szokásrendben, olyan, mint amilyennel eddigi tanulmányaim során nem találkoztam, ez pedig a lelakatolt konyhaszekrényben történő sertéshízalás. Áll négy téglán a leselejtezett edénytartó, alján és oldalán egy-egy nyílás, hogy a levegő be, illetve a szilárd és folyékony könnyen kiáramolhasson. Rendkívül leleményes, nem kell rácsokat hegeszteni a kucnak, emellett a lomtalanítás kérdése is meg van oldva.

Egyik nap elindultunk négyen Kolozsvárra pénzváltás-időhúzás-ismejük meg szép hazánkat túra keretében, de alig tettünk meg néhány száz métert, elfogyott a benzin. Kanna elő, csinos lány plusz badigárd kutatásvezető tanárunk kiállt az út szélére stoppolni. Persze senki nem állt meg, elkezdett szemerkélni az eső, és az arra jövő autósok úgy nyomták a dudát, mintha attól elindulnánk mi is. Nem gondtalan az élet arrafelé, igaz, éppen ettől izgalmas, csupa meglepetés, alig kiszámítható, hogy mi lesz a következő esemény. Reméljük, lesz alkalomunk a közeljövőben bővíteni ismereteinket, mind a kutatás módszertanáról, mind pedig az eredeti falusi életéről.

Egy terepmunka napló margójáról. Szűcs Nóra jegyzetei.

Bár csak közgazdász vagyok, mégis volt szerencsém résztvenni Válaszúton és környékén egy antropológiai terepmunkában. Mivel lelkes dilettánsként érkeztem a terepre, teljes erőbedobással próbáltam legalább a legalapvetőbb módszereket elsajátítani. A legszembetűnőbb rögtön a naplóírás volt, amely egyike a terepen megkövetelt három „hüvelykujj-szabálynak”: mindenki érezze jól magát; legyen terepmunka-stratégiánk és taktikánk; és végül jöjjön a naplóírás. A dokumentálás mellett segít a részletes megfigyelésben, és kicsit kordában tartja a gondolatainkat, figyelmesebbé tesz a terepen is. Esténként valóban mindenki két órát töltött azzal, hogy pontosan feljegyezze az aznapi interjúit, megfigyeléseit, élményeit, és hagyott egy vastag margót a lap szélére, hogy a később bevillanó gondolatoknak is legyen helye.

Saját feljegyzéseimet olvasva, több mint fél évvel a terepmunka után pont ezek a margóra odavetett rajzok és gondolatfoszlányok tűnnek számomra értékesnek, a konkrét megfigyelések helyett személyesebbek is: ezeket az itt-ott elkapott félmondatokat régen elfelejtettem volna, ha nincs ez a jellegű dokumentáció.

Persze a gyűjtött zakuszká receptre amúgy is emlékszem: 1l olaj, 5kg padlizsán, 5kg paprika, 1kg hagyma, 1kg paradicsom, babérlevél.

De nem jutna magamtól eszembe, hogy „Valahol a diákok rendszeresen többször járnak egy osztályt, hogy meglegyen az indításhoz szükséges minimállétszám a magyar osztályhoz, és a tanár megtarthassa az állását.”

Elveszett volna a válaszüti temető keltette hangulat is: „*Színeselek a sírjaik, csupa tarka szalag, mintha ünnepként fognák fel az elmúlást. Ők békében „alszanak”: Dormiti in pace.*” A vallások egyébként elkülönülnek temetőn belül, valahogy a sírok jellege is más, számomra szokatlan feliratokkal. „*Minden, ami szép és jó, veled együtt eltemettem.*” – írta egy férj 30 év házasság után... A nyelvhasználatot kutató társaim hosszasan elidőztek ezelőtt a felirat előtt: „*Itt nyugszik Bittner Kata Áller Jakob nejje Ez emlék követ Férje és gyermekei Karoline, Lujza, Eszter, Johánna, Ilona és Dehosz sírva emelték. Meghalt MDCCCXXXVI január hó.*”

Furcsa volt először, hogy csak „az egyetlen országút van betonozva, minden más a forgalomtól függő mértékben sáros. Dagsztjuk a sarat. Itt a nagyobb kátyúk vannak körberakva kövekkel... A Borsai útról nyílik egy kis sikátor, az volt régen a Magyar utca. Ma már csak egy vagy két magyar család lakja. Mivel Reginát nem találtuk otthon, erre vettük az utunkat. Először tényleg csak román szót hallunk.”

Bár Kidén csak néhány órát töltöttünk, feljegyezni valóm ott is akadt bőven: „A helybeliek megpróbálnak minden házat és földet magyar vevőkkel megvetetni. Leszervezik a vevőt, van hogy Kolozsvárról. Házigazdánk is többet vett már, de megvan az anyagi korlátok. Egy idős bácsi például meghagyta a végrendeletében, hogy a lánya csak magyarnak adhatja el a házat. Két évet vártak, végül egy román család vette meg...”

És végül a kedvenc történetem, ami mutatja, nem csak ételreceptet kaptunk: „...57 éve házasok, már az aranylakodalmukat is megünnepelték, amiről a képek is pillanatokon belül előkerülnek, a férfi mégis olyan figyelmes a feleségéhez, mint egy ifjú vőlegény. Pedig szerzett házasság az övék: „Mondták, menj ehhez a legényhez. Iparos, szűcs és földje is van. Jó lesz az neked. Én meg szót fogadtam...” És a recept: „Aztán csak összetettük éjjelünket, nappalunkat. Csak így lehet.”

Statisztikai adatok beszerzése. Gergely Orsolya írása.

Múlt év novemberi terepgyakorlatunk első lépéseként statisztikai adatok megszerzése folytán kívántunk objektív képet alkotni Bonchida községről, azaz Bonchida faluról és a közigazgatásilag hozzá tartozó településekről. A kialakult munkacsoportok rendre mind más és más adatok ismeretének szükségességét említették. A rétegződést vizsgálók az iskolai végzettség, foglalkozási megoszlás kvantitatív mérőszámait szerették volna tudni, a románokkal foglalkozó csoport az etnikai megoszlás számbeli arányát szerette volna ismerni, és így tovább. Mindenik csoportnak tehát fontos kiinduló támpontra volt szüksége, amit a statisztikai adatok ismerete tett volna lehetővé. Az adatok beszerzése végett egy kisebb csoport (köztük magam is) a Román Statisztikai Hivatal kolozsvári irodájában kezdte a kutatás első

napját. A legutóbbi romániai népszámlálás alig másfél évvel korábban, 2002. februárjában volt, ennek feldolgozott adatai már 2003 júniusától mindenki számára hozzáférhetővé váltak. Az adatok megszerzését egyszerű feladatnak gondoltuk.

Valójában már az sem volt egyszerű dolog, hogy pontosan melyik ajtón kopogjunk be ahhoz, hogy az éppen nekünk megfelelő adatokhoz jussunk. Fél tucat irodaajtóból való megfordítás után rá kellett jönni, hogy talán senki sem tudja számunkra hozzáférhetővé tenni az amúgy „nyilvános” adatokat. Valahogy senki sem értette (akarta érteni?), hogy tulajdonképpen mi mit is akarunk, illetve miért kellene nekünk pont azok az adatok, és végül is mit is keresünk ott. Végül kiderült, hogy itt semmi sem publikus mindaddig, amíg az igazgató úr engedélyt nem ad rá. Szóval felkerestük (két lépcsőforduló, egy félemelet megtételével) a hivatal vezetőjének irodáját, ahol az igazgató úr kedves titkárnője (akiről kiderült pár perc alatt, hogy magyar nemzetiségű) elmagyarázta a dolgok itteni menetrendjét: az igazgató úr beleegyezése szükséges, ez így működik, és „ez így jó”, „így volt mindig is”. Az igazgató szinte azonnal fogadott, előterjesztettük szándékunkat, indokainkat, engedélyt is kaptunk azonnal azzal a kikötéssel, hogy nem minden adat, csupán arra a községre vonatkozó adatokat „szabad” kiolvasnunk az összesítésekből; ez egybe vágott szándékainkkal.

Ezek után rendre kimásoltuk azon adatokat, melyek bennünket különös mértékben érdekeltek. Kiderült például, hogy Bonchida községhez Bonchidán kívül még három falu tartozik: Válaszút, Marokháza és Gyulatelke. E két utóbbiról megtudtuk a demográfiai adatokat böngészve, hogy az egyikben egyetlen magyar nemzetiségű él, a másikban egy sem, tehát két román falucskáról van szó, melyek közigazgatásilag Bonchidához tartoznak. A kutatás további alakulásához/alakításához ezen információ birtoklása döntő súlyúnak számított. Gimnazistához illő szorgalommal másoltuk az adatokat, fénymásolásról ugyan szó sem lehetett, hiszen azon az oldalon voltak olyan adatok, melyek ismeretére nem kaptunk engedélyt. Tehát másoltunk. Hosszú órákon keresztül. És már majdnem végeztünk, amikor egy hivatali dolgozó odajött leellenőrizni, hogyan megy a munka, hogyan haladunk. Mikor észrevette, hogy Bonchida község összesített adatait mind Bonchida falura, mind pedig Válaszútra és a másik két kis településre gyűjtöttük, felháborodva közölte velünk, hogy nem erről volt szó, és ez neki akár az állásába kerülhet. Egyetlen megoldás, ha megsemmisíti a bizonyítékokat: megfogta a kisiskolás gonddal megszerkesztett táblázatainkat tartalmazó papírköteget és papírcsíkként leszakította táblázataink azon részét, mely az általa kimásolásra nem engedélyezett adatokat tartalmazta. Mi pedig ottmaradtunk egy fél napi munkával, egy köteg megcsorbított adattáblával. Ami „megmaradt”, az csupán a figyelmetlenség eredménye, ezek közé tartozva a felekezeti megoszlás és anyanyelv. Számunkra viszont kiemelt fontossággal bírt volna a falvakra lebontott adatok ismerete, mivel a román közigazgatás által egy községbe sorolt falvak több szempont szerint különböznek egymástól, mi pont ezekre a különbségekre, sajátosságokra voltunk kíváncsiak, annál is inkább, mivel hamar kiderült számunkra, hogy jelen esetben a közigazgatásilag Bonchidához tartozó falvak kizárólag közigazgatási kapcsolatban állnak Bonchidával, és a községre vonatkoztatott adatok nem szolgáltatnak elégséges információt az egyes falvak sajátosságaira nézve.

A Statisztikai Hivatalnál tett látogatásunk tehát csekély eredménnyel szolgált, viszont tanulsága mindenképpen van: talán más módszerrel, más „úton” kell megszerezni a fölöttébb szükséges statisztikai adatokat.

Egyrészt, a statisztikai hivatalban ugyanúgy bizonyos „te-repismetre” van szükség, akárcsak magukban a falvakban: tudni kell, kivel, és hogyan kell beszélni ahhoz, hogy megkapjuk a szükséges információkat.

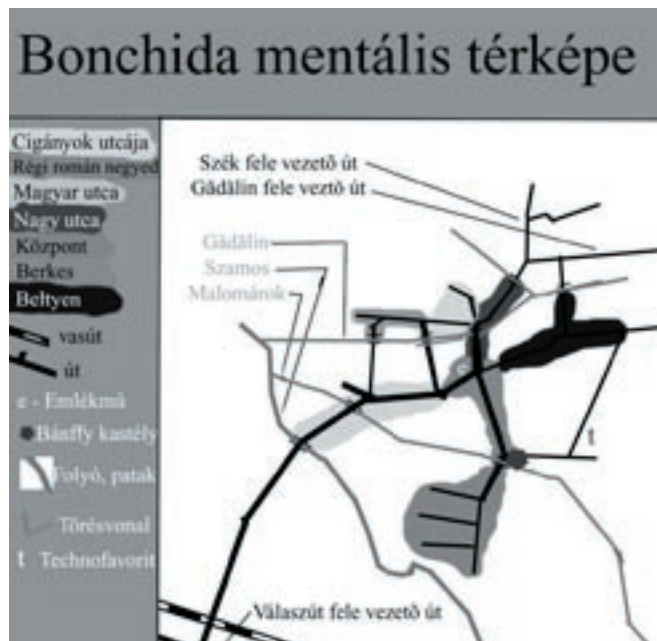
Másrészt kiderült, hogy a statisztikai adatok forrása nem csak a Statisztikai Hivatal lehet: míg mi a kolozsvári hivatalban vesztegettük időnket, a kutatócsoport egyik tagja a bonchidai primárián (polgármesteri hivatalban) a jegyzőtől sörözgetés közben megkapta ezeket az adatokat, amelyeket egyébként a Statisztikai Hivatal küldött le a községnek. Megjegyzendő ugyanakkor, hogy az adatok nem egyeztek az általunk gyűjtöttekkel, ám nem tudjuk eldönteni, melyik lehet hitelesebb forrás.

Végül, mint utóbb kiderült, van olyan szakmabeli kollégánk, aki rendelkezik a népszámlálásra vonatkozó teljes adatállománnyal, ami a plajbász használatát is nélkülözhetővé tette volna.

Előszó: Bonchida és Válaszút mentális térképe. A csoport adatgyűjtése alapján összeállította Eranus Eliza és Gáll Zoltán.

A térség kutatása során, az emberek szóbeli közlései és rajzai alapján pozicionáltuk a térbeli viszonyokat. Ennek eredményeképpen azt találtuk, hogy a térségre vonatkozó gondolkodást a főút és annak két végpontja, Szamosújvár és Kolozsvár strukturalja. Kolozsvár jelenti a „felfelé” irányt, Szamosújvár pedig „lefelé” vezet. A helyi régió határainak meghatározására irányuló interjúk során megállapítottuk, hogy a helybeliek nem érzik magukat semmilyen kistérségbe tartozóknak. Az olyan elnevezések, mint például a „Mezőség”, „Észak-Mezőség”, vagy a „Szamosmenti dombság”, úgy tűnik, ezekben a falvakban nem identitásképző fogalmak. A helybeli emberek inkább az egyes településekkel azonosulnak, azaz bonchidainak, válaszútinak stb. tartják magukat.

Bonchidán a központ jelentős és jól meghatározott tér. A kastélyt és a műemléket (csomópontok és tájékozódási pontok) körülvevő házakat és a „nagy utca” („ulița mare”) elejét tartják központnak a helybeliek. Fontos és jól elkülöníthető mentális tér a „cigánysor” („ulița țiganilor”), amit a „Gädälin” nevű patak és a „magyar utcáról” nyíló telkekhez tartozó kertek választanak el a falu többi részétől. A cigánysor lakosai kizárólag romák, erős szegregáltság jellemző a falunak erre a részére. A Ladányi – Szelényi kirekesztettségi tipológia alapján⁴, az itt élő romák az „under caste” típusba sorolhatók, ugyanis jellemző a lakótéri, iskolai és munkaerő-piaci kirekesztettség és ez a bonchidai romák egészével szemben érvényesül. A kastély, a Szamos és a Malomárok által közrezárt részt „Berkes” negyednek nevezik. A falubeliek közül sokan még a kastélyhoz tartozó gyümölcsösként, kertként emlékeznek vissza erre a területre. A kastélytól északkeletre eső rész neve „Belyen”. Csak a Cigánysor esetében figyelhető meg a különböző mentális tereket markánsan elválasztó törésvonal, ami ebben az esetben a

„Gädälin” medre és egy útkereszteződés. Csomópontként említhető a község központjában található emlékmű, ugyanis itt van a különböző mentális útvonalak és terek metszéspontja. Ha útbaigazítást kérünk, akkor azt tapasztalhatjuk, hogy a műemlékhez viszonyítva adják meg azt az irányt, amerre utunkat kell folytatnunk, bárhová is szándékszunk menni. Az interjúk során sok adatközlő találkozási pontként jelölte meg az emlékművet.

Ma is él a „magyar utca” és a „rég román negyed” megnevezés egyes falurészekre. Az, hogy ezek az etnikai konnotációval rendelkező nevek fennmaradtak, arra enged következtetni, hogy korábban erős szegregáltság volt jellemző ezekre a falurészekre. Mára csak a cigánysor megnevezés tükrözi a valóságot, Bonchida egyéb részein etnikai szempontból vegyesen laknak az emberek. A község mentális térképén Válaszút (Răscruți), Gädälin, illetve Szék (Sic) szerepelnek, mint határos települések. Annak ellenére, hogy közigazgatásilag Bonchidához tartozik két másik szomszédos falu, Marokháza (Tăuseeni) és Gyulatelke (Coasta), nem beszélnek róluk, ha azt kérdezzük, hogy milyen településekkel határos Bonchida. Ez a nehézkes megközelítési lehetőségekkel magyarázható, illetve azzal, hogy a helybelieknek nem fűződik sem gazdasági, sem más érdekük a fenti településekhez. Továbbá, Bonchida község korábban nem ezekből a falvakból állt össze, Marokháza és Gyulatelke korábban Székhez tartozott. A két kis falu lakosai számára azonban ez éppen fordítva van, mert Bonchidára szoktak bejárni piacra, vagy hivatalos ügyben, ezért szomszédosnak, közelibbnek érzékelik azt a térséget.

Válaszút lakosai számára a falu alapvetően két nagy részből áll: az „alsó” és a „felső” részből. Ez a dichotómia a Szamos folyási irányán alapul. A fent említett két részen kívül fontos mentális tér még a „központ” és a „borsai út”, ami a szomszédos Borsa nevű településről kapta nevét. A borsai út a Szamosújvárt Kolozsvárral összekötő főútra torkollik, itt találkozik három mentális tér (Borsai út, Központ, Felső forchát). Válaszút mentális térképén fontos szerepet tölt be a falut hosszanti irányban ket-

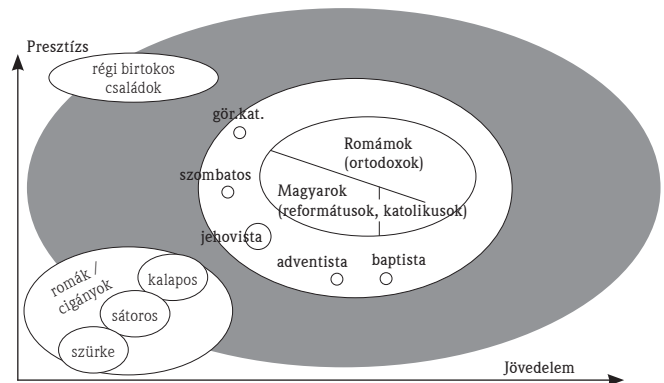
tévágó főút, a térről való gondolkodást teljes mértékben meghatározza. A törésvonalak közül a vasút vonala a legmarkánsabb. A vasúton túli részt a helybeliek nem tartják a falu szerves részének, ott ugyanis, „csak” termőföldek vannak. Fontos tájékozódási pontként a helybeliek a Borsa patak fölött átfévelő hidat, a posta épületét és a művelődési házat jelölték meg. Mindhárom egy-egy fontosabb útkereszteződésben található, így azok alapján azonosítják a fontosabb útvonalak kezdőpontjait („a híd után balra”, „a kultúrotthon melletti utcán kell bemenni” stb.). Az „alsó” és „felső” megnevezéssel, a „forchát” kifejezés is társul, innen a térképen található „alsó forchát” és „felső forchát” megnevezések. A két rész közötti határ a Bánffy kastély épülete, valamint a hozzá tartozó kert. Az épületben most kisegítő iskola működik, de a helybeliek még mindig „castelul lui Banffy”, „Bánffy kastély” néven emlegetik. Központnak a főút azon részét nevezik, ahol a középületek, fontosabb intézmények, kereskedelmi egységek találhatóak (iskola, posta, kocsmák, üzletek, kultúrotthon). A válaszütiak periférikus helyzetűnek tartják Bonchidát, azaz úgy vélik, a főút mellett fekvő Válaszútnak központibb fekvése van, mint a „félreeső” Bonchidának. A lakók nem érzik magukat Bonchida községhez tartozónak. Sokkal erősebb szálakkal fűződnek Szamosújvárhoz, illetve Kolozsvárhoz, mert a foglalkoztatottak közül sokan ott dolgoznak, és naponta bejárnak ezekbe a közeli városokba. Marokházához és Gyulatelkéhez való viszonyulásukra az jellemző, hogy nem is említik, ha a környékről beszélnek. Illetve, ha az interjúzók rákérdeznek és eszükbe juttatják, akkor nagyon távolinak, eldugottnak és elszigeteltnek írják le.

Második szaktanulmány: Helyi társadalmi csoportok Bonchidán és Válaszúton. A csoport adatgyűjtése alapján összeállította és írta: Eranus Eliza, Kiss Ágnes Orsolya, Kovács Zsuzsanna.

A társadalmi csoportokra vonatkozó adatgyűjtést interjúzás és kérdőívezés révén valósítottuk meg. Az interjúk során arra töre-

kedtünk, hogy a helybeliek által beazonosítható társadalmi csoportokat beazonosítsuk. Az interjúk kérdések két szempontra fókuszáltak: a csoport(ok) társadalmi presztízsére, illetve ezek jövedelmi helyzetére. Ezáltal az egyes társadalmi csoportokra vonatkozó „külső”, azaz nem ön-megítélés alapján készült értékeléseket kaptunk. Minden esetben az emberek helyben használt kifejezéseit gyűjtöttük össze. Módszertani problémaként merült fel az, hogy a helyben, azaz a bonchidaiak által használt kifejezések nem „illeszkednek” pontosan, ami azt jelenti, hogy különböző szempontok szerint más-más csoportokat láthatnak a megkérdezettek a településen.

A társadalmi csoport-kategóriákat egy koordináta rendszerben mutatjuk be, ahol az egyik tengely a csoport társadalmi presztízsének, másik pedig jövedelmi helyzetének megítélését tükrözi. Az interjúk „puha” módszerrel nyert értékeléseket nem helyeztük el semmilyen skálán, ezért a tengelyeken nem szerepelnek értékek.

Bonchida társadalmi csoportjai.

Az interjúalanyok egy része a beszélgetések során többször hangsúlyozta, hogy Bonchidán „mindenki egyforma”, „nincs különbség az emberek között”. (Ezt a meglátást az ábrán a nagy narancssárga körrel jeleztük.)

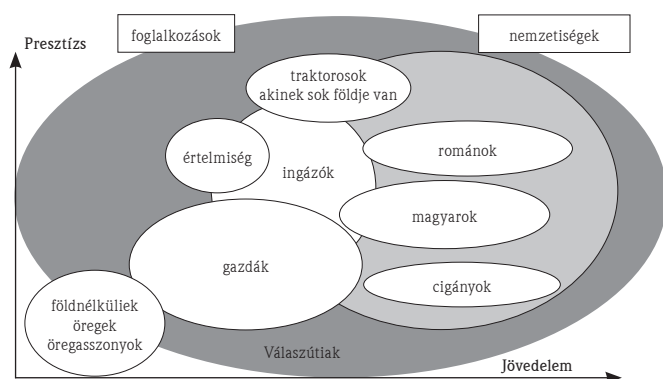
A kutatás során azonban úgy tapasztaltuk, hogy a településen legtöbbször különbségeket vélnek felfedezni az emberek között. A különbségtétel kifejezésére etnikai és vallási kategóriákat használtak. A leggyakrabban előforduló csoportosítás nemzetiség szerint történt: románok, magyarok, cigányok. A cigányok csoportján belül három alcsoportot különböztettek meg a bonchidaiak: „kalapos”, „sátoros” és „szürke” cigányokat, az utóbbi ritkábban előforduló kategória. Jövedelem és presztízs szempontjából a leghátrányosabb helyzetben a románok helyezkednek el. A románok és a magyarok viszonylag egyforma társadalmi elismertségnek örvendenek.

A vallási csoportok többé-kevésbé egybeesnek az etnikai csoportokkal. Vallás szerint a bonchidaiak a következő csoportokat említették: katolikusok, reformátusok, ortodoxok, „jehovisták” (Jehova tanúi) és egyéb, kisebb lélekszámú vallási csoportok.

Az etnikai és vallási kategorizáláson kívül Bonchidán a következő csoportosítások hangzottak még el: „szolgalelkűek, vállalkozók, feltörekvők”, „öregek, középkorúak, fiatalok, egyformák”, „mindenki egyformán szegény”, „gazdák, akik mezőgazdasággal foglalkoznak”, „Kolozsvárra dolgozni járók és földjeiken egyaránt dolgozók”, „szegények akik isznak és nem akarnak dolgozni”. Ezek alapján megfigyelhető a

dichotómiákban való gondolkodás a különböző társadalmi csoportokra vonatkozóan: „dolgozók, szegények”, „idősebbek, fiatalabbak”, „magasabb végzettségűek, mások”.

Válaszút társadalmi csoportjai. A Bonchidával párhuzamosan folytatott választói terepmunkánk arra világított rá, hogy míg Boncidán alapvetően etnikai és vallási kategóriákban, Válaszúton jövedelmi és foglalkozási kategóriákban gondolkodtak az emberek.

A rétegződésre vonatkozó adatokhoz Válaszút esetében is kérdőíves, résztvevő megfigyelés, valamint mentális térkép rajzolatát által jutottunk. Akárcsak Bonchida esetében, Válaszúton is hasonló módszer segítségével ábrázoljuk a település társadalmi csoportjait. Az egyes csoportok között átfedések vannak. Viszonylag magas presztízzsel és jövedelemmel rendelkeznek a „traktoristák”, a vállalkozók és a földdel rendelkezők. A kedvező jövedelmi és vagyoni helyzettel rendelkező ingázók is hasonló megítélésben részesülnek, azonban az alacsony jövedelmű ingázó munkások igen alacsony társadalmi presztízzsel rendelkeznek. Bár az értelmiségiek jövedelmi helyzete nem minden esetben olyan kedvező, mint jól kereső traktoristáké vagy vállalkozóké, társadalmi presztízsiüket elismerik a választóiak.

Viszonylag nagy társadalmi csoportot képeznek a gazdák, akik közepes jövedelemmel és presztízzsel rendelkeznek.

A föld nélküli öregek rendelkeznek a legkisebb jövedelemmel és társadalmi presztízzsel.

A jövedelmi és foglalkozási kategóriákon kívül, a választóiak is megkülönböztetik a különböző nemzetiséghez tartozókat. Etnikai szempontból a románok rendelkeznek legnagyobb presztízzsel és jövedelemmel, őket követik a magyarok, a leghátrányosabb helyzetben pedig a romák találhatók. A választóiak a magyarokon belül is említettek egy elkülönülő csoportot: az alapítványnál dolgozókat.

Harmadik szaktanulmány: A bonchidai politikai mező.

Készítették: Gáll Zoltán és Tamás Ervin.

Bonchida községben interjúk és résztvevő megfigyelés alapján próbáltunk betekintést kapni a helyi politikai viszonyokba. Az adatfelvételt ezúttal a helyi önkormányzati választások előtt végeztük, amikor a települések „politikailag aktívabbnak” számítottak. Terepmunkánk során láttunk a választásokra jellemző utcai plakátokat (melyek nemcsak a polgármesteri hivatal előtt

található hirdetőtáblákat díszítették, hanem a boltok, és ütelágazásnál levő házak ablakain is olvashatók voltak), szerveztek kampány-bálokat.

A terepmunka során készített interjúk alapján elmondható, hogy az emberek hozzáállása passzív a helyi politikai élethez. A megkérdezettek, akik részt is vesznek a választásokon, jelentős számban arra szavaznak, akit ismernek és akit a „legjobb” embernek tartanak. Az emberek többsége a jelölt politikai párthoz való tartozása és politikai attitűdjétől függetlenül szavaz. Az egyik interjúalany elmondta, hogy az fogja megnyerni a választásokat, akinek a legnagyobb rokonsága, akit a legtöbb ember ismer, „akivel mindenki jóban van”. Egy másik sajátossága ennek a falusi közegnek, hogy döntéslátogatás során a helyi véleményvezetőkhez fordulnak tanácsért. Arra a kérdésünkre, hogy kik ezek a tanácsadók, elmondták, hogy azok, akik rendszeresen néznek tévét, olvasnak újságot és hallgatnak rádiót, valamilyen fontosabb státuszban vannak és jó viszonyuk van az illetővel.

A politikai mező nagyon tagolt volt, a lakosság számához képest aránytalanul sokan indultak a polgármesteri székért. A faluban tapasztalható politikai inaktivitást tükrözi az is, hogy a jelöltek nem fogalmaztak meg valamilyen konkrét programot, tudták, hogy esélyüket a helybeliekkel való jó kapcsolatuk határozza meg. Azonban a jelöltekben tudatosult a roma csoport fontossága, egyrészt, mint potenciális szavazóbázis, másrészt, mint állami költségvetés és civilszervezetek támogatásainak célpontja. Több interjúalany említette, hogy a jelenlegi polgármesternek úgy sikerült megnyerni a választásokat, hogy különböző támogatási ígéreteket tett a románoknak, amelyeket később be is váltott. A falu nem roma nemzetiségű lakosai közül sokan rossz szemmel nézik ezért a polgármestert, de roma támogatottság nélkül nehéz jelentős szavazóbázist verbuválni. A 2004-es választásokat megelőző kampány során több jelölt számára az volt a cél, hogy a roma szavazóbázissal szorosabbra kösse kapcsolatait. Egy roma jelölt mellett más jelöltek is felvállalták a romák támogatását és érdekképviseletét. A romák részt is vettek minden politikai rendezvényen.

Az idei választásokon figyelemre méltó az egyik jelölt politikai magatartása. Egyrészt nem önművelésből, hanem családjá, a szervezete vezetősége biztatására vállalta a megmérettetést. A jelölt, saját bevallása szerint, azért vállalta a polgármester jelöltséget, hogy ez által mozgósítani lehessen a falu magyar nemzetiségű lakosait, ezáltal több tanácsosi széket foglaljanak el. A megfigyelés idején tartott kampánybálon sem a jelölt, sem a szervezet elnöke nem tartott beszédet. Gyakorlatilag az ott összegyűlteken múlt, az hogy esett szó vagy sem a választásokról, inkább személyesen beszélgettek el az érdeklődőkkel. A jelölt azonban nem csupán etnikai szavazatokra számított, ugyanis plakátjai román nyelven is megjelentek a faluban, sőt a romák által lakott „cigánysoron” is lehetett látni a plakátjait egy-egy ház ablakában. Ez azért szembetűnő, mert a hivatalban levő polgármester nagy támogatottságot élvez a romák körében, és mert roma nemzetiségű is volt a jelöltek között. A romák azonban nem szavaztak egységesen a roma jelöltre.

Fontos szerepe van az egyháznak is a politikai mozgósításban, a politikai élet szervezésében. Azt tapasztaltuk, hogy egyes lakosok a paptól várják a bátorítást („Majd meglátjuk, mit mond a pap, és arra szavazunk.”), esetleg néhány nappal azelőtt fel is keresték személyesen tanácsért.

Az interjúk során sokan azzal magyarázták, hogy kilenc személy is indul polgármesternek, hogy az emberek felismerték azokat a kapcsolattőke-építési lehetőségeket, amelyek a leromlott kastély följavítása és a nyomorban élő romák támogatása révén adódnak. A lakosság által esetlegesen megfogalmazott ígényeket nem vették figyelembe a jelöltek, gyakorlatilag csupán a romák irányába tettek konkrét ígéretek a helyi politikai szereplők. A többi választópolgár irányában megfogalmazott ígért, program nem volt felfedezhető a terepen. Egy interjúalany azzal érvelt választási opciója mellett, hogy a jelölt, kampánybált is szervezett, ahol olyan népi nótaénekesek voltak a meghívottak, amelyeket a tévében is szeret nézni.

Negyedik szaktanulmány: Fejlesztési stratégia elemei. SWOT elemzés. A csoport adatgyűjtése alapján összeállította és írta: Tamás Ervin.

A bonchidai-válaszúti kutatás egyik célja az volt, hogy egy stratégiai fejlesztési tervet készítsünk elő a települések részére, melyet a terepmunka végén felajánljuk a településeknek. A fejlesztési tervet a települések felhasználhatják majd országos és európai uniós fejlesztési pályázataik mellékleteként, illetve az új településrendezési terv előkészítésére.

A fejlesztési terv egyik fontos elemét képezi a SWOT elemzés⁵. Jelen összefoglaló a négy település közül a két nagyobb falura, Bonchidára és Válaszútra vonatkozik.

Erősségek:	Gyengeségek:
kastély (épfítik): turizmus	Magyarok: kevesen vannak és fogynak
Kolozsvár: közel van	Cigány: sok, szaporodnak
Egyház: jó intézmény	Munkahely: hiány
Levegő: tiszta, jó	Utak: rosszak
földgáz: vezetik	Vasút: messze van a falutól
Egyetértés: etnikumok között	Kedv: nincs
Boltok, üzletek: jó az ellátottsága	Fiatalok: lusták
	Iskola: nincs magyar osztály, nincs színvonala
semmi (elég nagy arány)	Tőke: hiánya
kastély	Korrupció: magas
Kolozsvár közelsége	Orvosi ellátás: gyenge
Szorgalmasok	
Vonat	Utak (többen is említették)
Út	Szegénység (többen is a cigányokkal együtt)
Munkahelyek	Nincs munkahely, munkanélküliség
Tiszta levegő	World Wision közömbössége
Természetes környezet	Vezetőség
Megértés	Szennyvízcsatorna
Lesz gáz	Szemetes
Betegellátás	Cigányság
Békesség	Parasztok gondjai, mezőgazdaság
Csend	Orvosi ellátás
Üzletek	Iskola
Egyetértés	Nincs itt a polgármester
Egyház	Nincs gáz
Iskola	Cigányok
Polgármester	Anyagi gondok
Jobb emberek	Betegség
	Éhezés, drágaság
	Emberi butaság, tiszta tartás
	Ígértetés, víz, villany
	Kábeltévé hiánya
	Korrupció
	Fogorvosi rendelő
	Nincsenek problémák, nem válaszol, nem tudja

folytatás a következő oldalon

Lehetőségek:	Veszélyek:
Mezőgazdaság: jók a földek	Ígéretés
Gépgyártás: a helyi gyárra hivatkoznak	Segély: kevés
Infrastruktúra: fejlesztés	Fogyás: magyarok
Faluturizmus: kastély	Cigányok: számuk emelkedik
Szívügy: a település vezetői (lokálpatriotizmus)	Pénzhiány
Munkahelyek	Pénzhiánya (legtöbben)
Mezőgazdaság	Vezetőség, adminisztráció képzettsége
Vállalkozások, új munkahelyek	Nincs közös érdek
Öregek segítése	Privatizáció
Összefogás	Korrupció
Vezetőséget kellene kicserélni	Nincsenek munkahelyek
Technofavorit	Fiatalok hiánya, ki van öregedve a falu
Asztalosság, Kallós-kúria	Messze van Kolozsvár
Emberek mentalitása	Nagy adók
Gáz	Nincsenek veszélyek
Infrastruktúra	Nincs munka, segédeszközök
Ipar	Szennyvíz
Kastély felújítás	Drágulás
Lelkiismeret	Diszkrimináció
	- nem tudja, nem válaszolók nagy aránya

SWOT tábla.

Erősségek. Az előzetes auditációk alapján a legtöbben a falu erősségeként a Bonchidán található kastélyt látják. A kastélyhoz, mint önmagában is értékes, a múltat idéző emlékműhöz viszonyulnak, ezzel egy időben, mint a turisztikai látványosság, a fejlődés lehetőségét látják benne, ami sok turistát vonz a környékre. A jó infrastrukturális ellátottságot az erősségekhez sorolják. Az infrastruktúrán belül a gáz bevezetését és a vonatjáratot, mint összekötő kapcsot a közeli városokkal, tartják erősségnek. Más értékként említenek olyan dolgokat, amelyek az itteni szolidaritással kapcsolatosak, ilyen az egyetértés és a faluban tapasztalható békeség. Megjelennek a természettel kapcsolatos értékek, mint a tiszta levegő vagy a természeti környezet. Ezek összekapcsolódnak a faluturizmussal, a kastély mellett ezeket is turistavonzó erősségeknek tekintik. A erősségnek tartják munkához való viszonyukat, a helyi munkaerőt és a szorgalmas embereket, a közeli várost, amely munkahelyeket biztosít. Még megemlíti az egyházat, mint egy erős szervezetet a faluban. Jelentős a pesszimisták aránya is, akik semmi jót nem látnak a településen. Egy esetben az optimista nézet is megjelenik, aki szerint minden jó a település életében.

Gyengeségek. A belső dimenzió mentén felállított értékelés szerint a gyengeségeket szembe kell állítani a lehetőségekkel. A legtöbben gyengeségnek tekintik az infrastruktúra hiányát vagy ennek a nagyon rossz állapotát. Többminden ide tartozik: a gáz bevezetésének lassúsága, az utak rossz minősége, a szennyvízcsatorna hiánya, a vasút távol esik a falutól. Gyengeségnek számít a faluban tapasztalható elöregedés, amelyet még fokoz a fiatalok elvándorlása. Ezenkívül gyengeség, hogy nincsen orvosi rendelő és sok a beteg a faluban. A gyengeség között megjelenik a munkanélküliség, szerintük nincs kihasználva a faluban a munkaerő, ezért nem érezhető a fejlődés. Jelentős azok aránya, akik a szegénységet és az anyagiak hiányát tekintik problémának. Ugyanakkor egyesek szerint a kormánytámogatás hiánya a fő gyenge pontja a településnek. Mások a közömbösség és a kedv hiányát jegyezték meg. Egy másik problémaként merül fel a szabadidőtöltés alternatívájának a hiánya.

Lehetőségek. Az adatfelvétel során szintén a lehetőségek közé sorolták a kastélyt és a faluturizmust. Úgy látják, hogy hosszú távon ez az ágazat segíthet a falu fejlődésében. Ide kapcsolódik a sokak által említett munkahelyek, munkalehetőségek teremtése. Ennek hiányában a fiatalok elköltöznek a faluból, ezzel pedig a falu fejlődése teljesen leáll. Gyakran elhangzott az a vélemény, hogy a mezőgazdaságban van a lehetőség. Számukra nemcsak munkalehetőséget biztosítana, de a helyi régió sajátosságainak kihasználását jelentené. Lehetőségnek tekintik az infrastruktúra kiépítését, mint a településfejlesztés elsődleges feladatát. Ezen kívül megemlíti az iskola fontosságát, lehetőség a fiatalok mentalitásának megváltoztatására. A pesszimista hangnem is érezhető, ezek a személyek semmilyen lehetőséget nem látnak a településen.

Az adatfelvétel során szintén a lehetőségek közé sorolták a kastélyt és a faluturizmust. Úgy látják, hogy hosszú távon ez az ágazat segíthet a falu fejlődésében. Ide kapcsolódik a sokak által említett munkahelyek, munkalehetőségek teremtése. Ennek hiányában a fiatalok elköltöznek a faluból, ezzel pedig a falu fejlődése teljesen leáll. Gyakran elhangzott az a vélemény, hogy a mezőgazdaságban van a lehetőség. Számukra nemcsak munkalehetőséget biztosítana, de a helyi régió sajátosságainak kihasználását jelentené. Lehetőségnek tekintik az infrastruktúra kiépítését, mint a településfejlesztés elsődleges feladatát. Ezen kívül megemlíti az iskola fontosságát, lehetőség a fiatalok mentalitásának megváltoztatására. A pesszimista hangnem is érezhető, ezek a személyek semmilyen lehetőséget nem látnak a településen.

Veszélyek. A külső dimenzióban az erősségek ellenpólusa a veszélyek. Jelentős része a veszélyeknek a helyi adminisztrációhoz és vezetéshez kapcsolódik. Többen az ígéretést és a kevésnek bizonyuló segélyeket hangsúlyozzák. Megjelenik az országos politikai diskurzusokban hangoztatott lassú privatizáció, a korrupció és nagy adók, mint veszélyforrások. Egyesek a veszély forrását a demográfiai trendekben látják. Ez etnikailag szerveződik, egyesek a roma népesség gyors növekedésében lát-

nak veszélyforrást, ugyanakkor a magyar etnikumúak a saját fogyasztásukat hangoztatják veszélyként. Egyesek a diszkriminációban látják a fejlődés akadályait. Mások korlátnak az anyagiak és pénzforrások hiányát látják. Arra panaszkodnak, hogy a településre nem érnek el a források, a munkanélküliségnek és a drágulásnak köszönhetően a saját megélhetésük is veszélyeztetve van. Itt is megjelenik az infrastruktúra hiánya vagy Kolozsvár távolsága. Mások a közös érdekek hiányában találnak veszélyforrásokat. Megjelenik az optimista szemlélet, akik semmilyen veszélyt nem látnak, ami a fejlődést korlátozná.

Fejlesztési javaslatok az Önkormányzat részére a SWOT elemzés alapján

Infrastrukturális jellegű fejlesztési célok. Településeken belüli földút hálózat szilárd burkolattal való burkolása.

Javaslat: alternatív és szilárd burkolat használata, például kalcium alapú út, betonlapra.

Javaslat: forgalom egyirányúsítás tervezés Bonchidán, főtér kialakítás, főtér forgalomcsillapítása. Forrás: SAPARD pályázat.

Településeket összekötő úthálózat fejlesztés.

Javaslat: alternatív szilárd burkolat használata, például kalcium alapú út.

Javaslat: elkerülő út építés Válaszúton, széki és kötelendi országút megépítése. A települések lélekszáma és gazdasági mutatók tekintetében eséllyel pályázhat Phare és térségi SAPARD pályázati forrásra.

A terepmunka helyszíne – számokban. A terepmunkát egy közigazgatási egységben végeztük, Bonchida községben, mely 4 települést ölel fel: Válaszút, Bonchida, Gyulatelke és Marokháza. A polgármesteri hivatal Bonchidán található. Bonchida községben 4722 egyén él, közülük körülbelül fele-fele arányban vannak férfiak és nők.

	Román	Magyar	Roma	Összesen
Kolozs megye	570711	120626	9370	702755
Bonchida község	3448	882	390	4722
Bonchida	1840	589	358	2789
Gyulatelke	170	1	0	171
Válaszút	1328	292	32	1653
Marokháza	108	1	0	109

1. táblázat: Etnikai hovatartozás Bonchida községben.

Forrás: saját adatgyűjtés, a központi statisztikai hivatalban, a községi jegyzőnél és másutt.

A felekezeti hovatartozás szerint Bonchida községben a lakosság 67,7%-a ortodox vallású, 22,6% református, 3,1% római-katolikus, és kevesebb mint 2% görög katolikus, illetve egyéb

Gáz.

Javaslat: gáz infrastruktúrára európai forrás nincs, ezért jelen tanulmány ezzel nem kíván foglalkozni.

Nem infrastrukturális jellegű fejlesztési célok

Turizmus

Javaslat: a bonchidai kastély, Kolozsvár és az épülő autópálya révén a turizmus öt-tíz éven belül a bonchidai térség legjelentősebb forrása lehet, ami meghaladhatja a mai mezőgazdasági termelés jövedelemtermelő képességét. A turizmus csak akkor lesz kihasználható, ha a helyi lakosság felkészül a helyi idegenforgalom növekedésére. Elsősorban testvérvárosi kapcsolatok bővítését javasoljuk, magyarországi, osztrák és olaszországi kastélyturizmusra épülő településekkel.

Javaslat: európai humán erőforrás fejlesztő programok megpályázása, turisztikai, lakberendezési és idegen nyelvi célokra.

Interetnikus kapcsolatok

Javaslat: európai humán erőforrásfejlesztő programok, a cigányok vállalkozásának és munkaerőforrásának a fejlesztésére.

Mezőgazdaság fejlesztés

Javaslat: a mezőgazdasági fejlesztést elősegítő európai programok megvalósítása a településen. Forrás: SAPARD pályázat.

A községben a lakosság 73%-a román nemzetiségű. Gyulatelkén és Marokházán a másik két etnikumhoz csupán 1-2 lakos rendelhető. Ezzel szemben Bonchidán a lakosság 18%-a magyar és 8%-a roma, Válaszúton pedig 17%-a magyar és 1,9%-a roma.

felekezethez tartozik. Az alábbi táblázat alapján látható, hogy Bonchida községben a legszínesebb felekezeti hovatartozást Bonchida és Válaszút mutatja.

	Ortodox	Római-katolikus	Görög-katolikus	Református	Más	Összesen
Kolozs megye	507760	25923	30012	86811	8890	702755
Bonchida község	3200	147	63	1071	59	4722
Bonchida	1807	124	41	716	1	2789
Gyulatelke	135	0	4	2	0	171
Válaszút	1173	23	18	352	1	1653
Marokháza	85	0	23	1	0	109

2. táblázat: Felekezeti hovatartozás Bonchida községben.

Forrás: saját adatgyűjtés, a központi statisztikai hivatalban, a községi jegyzőnél és másutt.

JEGYZETEK

1. Az „élményközeli” (experiance-near) kifejezést Clifford Geertz (1983; 1994) nyomán használom. Geertz, Clifford 1983: „From the Native’s Point of View”: On the Nature of Anthropological Understandings. In: Local Knowledge. Further Essays in Interpretative Anthropology. New York: Basic Books: 55-70. Magyarul: „A benszülöttek szemszögéből”: Az antropológiai megértés természetéről. In: Niedermüller Péter (vál.) 1994: Az értelmezés hatalma. Budapest: Századvég: 200-216.

2. Letenyey László: *Településkutatás*. Budapest, 2004, L’Harmattan.

3. Borsos Endre–Csiki András–Letenyey László (szerk.): *Rendszerváltozás után. Falusi sorsforduló a Kárpát-medencében*. Budapest, 1999, MTA PTI és SZÁMALK kiadó.

4. Ladányi János–Szelényi Iván: *A kirekesztettség változó formái. Közép- és délkelet-európai romák történeti és összehasonlító szocioológiai vizsgálata*. Budapest, 2004, Napvilág kiadó.

5. A SWOT helyzetelemzésre alkalmas módszer. Az adatgyűjtés során összegyűjtött információkat négy csoportba soroljuk, *erősségek, gyengeségek, lehetőségek és veszélyek*. Ennek eredményeként egy kétszer kettes mátrixot kapunk. A SWOT tábla célja, hogy átláthatóvá tegye az adatokat, a belső és a külső környezetet párhuzamosan vizsgálva az erősségeket össze tudjuk hasonlítani a veszélyekkel, a lehetőségeket pedig a gyengeségekkel. A belső részben az előnyöket fel kell használni a gyengeségek leküzdésére. A külsőben pedig az erősségeket a hátrányok leküzdésére. A SWOT-elemzés elsősorban politikai és közigazgatási döntések előkészítésre alkalmas.